

plemenitnikih; množica ljudstva pa spoštuje svoje stare molike, katerih najimenitnejši so:

1. Šiblé, bog groma, vojske in pravičnosti. Njega molijo vojniki pred vojsko, in mu naj lepše ovce po srečni bitki darujejo. Ako pred bojem nevihta postane, veljá za dobro znamenje; drevó, ki ga je strela zadela, jim je sveto; pod njim najde hudodelnik gotovo varstvo. Tudi človeka, ki ga strela ubije, imenujejo zveličanega ter ga pokopljejo s nenavadnimi svečanostmi.

2. Tleps, bog ognja. 3. Seozeros, bog vode in vetra, kraljuje čez morje in oblake. Na njegovo povelje se uderó lavine z ledenih verhov in studenci kipé iz srede hribov. Poljodelec prosi boga dežja, ter polije kako pijačo čez posušeno polje temu boga v dar. Nevesta prinese za ženina, žena za moža, mati za sina, ki je na morji, po kaki reki, ktera se v morje izliva, kak dar, da bi to sveto darilo došlo z valovi bogu, ki v globočini kraljuje in svojo mogočnost s tem razodeva, da dá vetrovom čez morje iti, oblakom pa nad zemljo.

4. Sekutha, bog popotnikov, čuje nad popotniki, posebno takimi, ki so na božji poti; poplača gostoljubnost z blagoslovom v takih hišah, ki jo radovoljno dopernašajo. Pri dohodu in ob odhodu gosta prinese gospodar bogu popotnikov pijačo v dar.

5. Mesitha, boga mej, časté v gojzdih, kjer so tudi drugim bogovom prostori določeni, in celó hudodelnike zavarujejo, kakor nekaj pri Gerkih in Rimljanih. Pod svetimi hrasti sedé starci pri sodbi, kader se ima kaj važnega določiti; tukaj se pomenkvajo od vojske in mirú; tukaj se zberajo pred vojsko itd. —

Kar se vladarstva in pravic gorjancev tiče, je težko kaj gotovega povedati, ker o pomanjkanji pisanega zakonika se ravná vse po starem kopitu navadnih šeg, ktere ima vsak rod posebej za-se. Le poturčinci se nekaj po koranu vedejo; ker pa jim tudi vés ne diší, ga mešajo z vero svojih molikov.

Samovladarstvo je Čerkesu to, kar psu smola. Nikakor ne morejo od tega kaj slišati, zato so pripravljani noč in dan za svobodo kri prelití. Kader je treba kaj skleniti, se snidejo možje v pogovor, in kar se zapové, se tudi natančno spolni.

Svobodni Čerkesi spadajo v tri stanove: kneze, plemenitnike in kmete. Duhovšine je malo in jo časté kot kneze in plemenitnike. Vjeti vojniki so jim sužni, ki večidel polje obdelujejo in hišo varujejo. Naj večja moč v deržavi je volja ljudstva; knezi in plemenitniki jo le spolnujejo in so voditelji v vojski. Vsak svoboden Čerkes je rojen vojniki in ima v zborih pravico govoriti od vojske in mirú.

Knezi in plemenitniki so zemeljni posestniki, ki ljudstvu déle zemlje pod tem pogojem posojujejo, da jim odrajtujejo vsako leto določeno živino in kaj v živežu. Al Čerkesi kakor Abhasi niso zvedeni poljodelci in obertniki, zakaj oni ne živé, da bi delali, ampak delajo le, da imajo kaj v usta nositi. Lepe goveda in ovce so jim poglavitno bogastvo. Kmetje morajo svojim plemenitnikom tlačani biti, pa se tudi lahko odkupijo; knezi imajo celó oblast jih povzdigniti v plemenitnike.

Kot naj svetejša postava veljá Čerkesom kakor vsem svobodnim ljudstvom Kavkaza maščevanje. Sicer je rodbini ubitega pripušeno, se z morivcem sprijazniti brez razžaljenja nje časti; toda ubijavec mora kazni plačati. Ako pa morivcu obveljá, da novorojeno dete iz hiše svojega nasprotnika odnese in ga potem domá v rejo vzame, je pa vse dobro. Kader odgojenega otroka sopet očetu izročí, je pozabljeno vse sovražtvó in mir za zmiraj ustanovljen. Ako ubije kak plemenitnik nalašč ali neprevidno kmeta, mora za kazni odrajtati 9 sužnih; al maščevanja si s tem ni odkupil. Ako tihotapca pri tatvini zasačijo, mora ukradeno posestniku pri belem dnevu sam poverniti, knezu ali plemenitniku pa, kteremu je podložen, 2 vola za kazni odrajtati. To osebno povračilo ukradenega je majhna kazni, ki zamore svobod-

nega Čerkesa zadeti, pa ne zavolj tega, ker je kradel, ampak zato, da je bil tako neroden, da so ga ujeli. V Čerkesii je tatvina kakor pri Špartancih dovoljena, toda tatú nihče viditi ne smé. Prekanjen tat se bahá s srečno ukradenim blagom ravno tako prevzetno kakor s svojim pogumom in svojo junačnostjo; le takega, ki se je dal pri tatvini zasačiti, povsod zaničujejo.

Čerkes svoje kolibe (koče) nikolj ne zida, ker se mu neumno dozdeva, svojo močno roko za zidovjem skrivati. Tudi se kaj radi s takimi norčujejo, ki žen ne dobé ali samci ostanejo. Ženin svojo drago siloma odpelje, in ko je dovoljenje dobil in odrajtal predpisano doto, pride po njo z nožem v roki (to se vé, da le na videz). Ta šega se nahaja sploh pri vseh kavkazskih ljudstvih.

Starost se spoštuje pri vseh stanovih in v vsaki rodbini zeló zvesto. Mlaji brat vstane, kadar stareji v izbo stopi, in molčí tako dolgo, dokler se ne vpraša. Debelih ljudi možkega kot ženskega spola nič kaj ne obrajtajo; malopridni ne smejo k občnim zborom in veselicam.

(Konec sledí.)

Krajopisje.

Ozir na Pičan v Istri.

Na visokem skalnatem hribu, na cesti, ki iz Reke v mesto Pazin pelja, stoji staro mesto (grad) Pičan, imenitno zavolj mnogih posebnost.

Lep pogled imaš, ako se tvoje oko iz Pična okoli ozre. Pred teboj, viditi je blizo, stoji Učka gora (Monte maggiore), ena nar visokejih istriških, ki je domačim dober prerok vremena, in imenitna zato, ker se od tod cela Istra, Benečija, Čres, Veglia, velik del Notrajskega in pa sinje jadransko morje vidi. Iz Pična pa vidiš fare in podfare, ki ena drugi roko podavajo, n. pr., Gologorico, Kerbune, Berdo, Cepič z znamenitim cepiškim jezerom, Kozljak, Keršan, Šumberg (sv. Nedeljo, Labin, Plomin), tri fare poreškega škofa; proti severni strani pa Gracište. — Znano je, da po teh krajih terta močno pa sladko vinsko kapljico daruje, in da so Krajnci marljivim istrijskim vinorejcem poprejšne leta mnogo dvajsetíc pušali. Ozrimo se sedaj na mesto Pičan. — Bilo je in bode imenitno ostalo zato, ker je tu stolica bila mnogih škofov, tu je tudi sv. Nicefora mučenca škofa desna roka v veliki cerkvi v oltarji, ki se zove oltar „svetih močí“ z drugimi sv. svetinjami shranjena. Še zmiraj lahko vidiš leseni tron nekdanjih škofov pri velikem oltarji. Ima mesto okoli 56 hiš, ki so zidane na visokih pečinah tako, da le skozi velike vrata se more priti v mesto. Sedanji čas je v Pičnu tehantija; tu bivajo gosp. dekan s tremi duhovnimi, katerih eden je tudi učitelj ljudske šole. Pred mestom je lepa cerkva, posvečena sv. Roku. Na sv. Roka dan je tu velik sejm (Kirchtag); ta dan prihaja sem ljudstva od bližnjih in daljnih krajev tako veliko kakor na dan sv. Nicefora, patrona te fare. Pred cerkvico sv. Roka pod ladonijami je vzvišen prostorčič, kjer se zjutrej meso prodaja, zvečer pa se mestjani sprehajajo. Kaj pa so ladonije? — To so drevesa silno visoke in debele, pa brez sadú, le senca je dobrota, ki jo ladonije delajo. Kar je meni znano, je v Mošenicah največja in najdebelejša ladonija; pa tudi v Pičnu so štiri ladonije kaj lepe; v deblo izrezane številke kažejo, da je naj starejša leta 1774 posajena bila, je tedaj letos 82 let stara, pa prav lepo drevó; — druge so pa manjše in mlajše.

Pičan je še posebno imeniten zavolj sladkega vina; nekaj, ko je terta še bogata bila, so v Pičnu delali samo-maščino (liquor), ki je neizrečeno sladka kapljica; letos se sopet sliši, da je grojzdje za to, in res je, da je terta bolje rodila; sladko vince bo, in najberžej ne drago.

V mestu je tudi županija; med obertniki so čevljarji, dva zidarska mojstra, dva krojača, dva kovača; en tesar, en glavnikar, dva oštirja, dvé tobakarji, en sedlar, en dežev-

nikar in trije kramarji; ostali so ali posestniki ali poljedelci. Na sredi mesta so pred nekimi 50 leti začeli prav lep zvonik iz rezanega kamna zidati, malo od cerkve proč; zrastel je že tri seznje visok, pa potem so se sperli, in zastalo je lepo delo, ker ga dosihmal ni bilo, ki bi mu kviško pomagal; — upamo, da bojo naši verstniki zložno doveršili, kar je nezloga naših prednikov ustavila in da bojo še kadaj v tem zvoniku mili glasovi oznanovali slavo Bogu v visočini in mir ljudem na zemlji. Janez Korban.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz južnih komitatov na Ogerskem se slišijo vsele novice o letošnji tergatvi; vina bo veliko in tudi dobrega. V Segedinu je vedro po 2 gold., v Veršecu po 3.

Iz Tersta se piše, da od vseh Svetih naprej bo smel ondi vsak meso sekati in prodajati, kdor bo hotel. Teržačani pričakujejo, da po ti novi napravi bode meso cenejše. Skušnja še le bo učila, ali bo res ali ne.

Iz Istre primorske 6. okt. S. — Naj povém „Novicam“ da včeraj, na sv. Roženkransko nedeljo, je bila po stari tukajšni navadi šagra (sejm) v Plomin-u (Fianona *), in da se je tukaj zunaj mesta po 12, in nazadnje tudi po 10 kr. novo domače vino prodajalo, kolikor ga je kdo le hotel; pripeljali so ga na več vozovih na sejm. V resnici veliko čudo! Pred malo dnevi še po 24 do 36 kraje. bokal, je sedaj vino se mahoma tako pocenilo. Sila veliko ljudi se je snidilo; po opravljeni službi Božji je bilo zares mikavno viditi marsikterega Istrijana, kako je privezoval dušico svojo h telesu s kapljico poštenega vina, po katerem je že dolgo dolgo hrepenel. Serkljali so ga, da je bilo kaj, vendar brez vsega hrupa in nerodnosti; vernili so se mirno popevajoč na večer domú.

Iz Istre 11. okt. V. — Treba se mi zdi, pomoto v dopisu 79. lista popraviti, ker ne „rokodelci iz Koroškega“, temuč „rokodelci iz Karnije“ je pravo. Karnijeli so Talijani izpod gorá videmskega in terbiškega okrožja, in njih jezik je neka mešanica iz furlanskega in talijanskega. Tukaj so Karnijeli nar večidel po gradih (mestih), po selih jih je malo. Nekdaj so bili oni hude pijavice po Istri; ako so se tukaj udomovili, so v malo letih veliko na-se potegnili; sedaj samo sem delat hodijo, v jeseni pa jo domú z nabranimi lepimi dnarci potegnejo. — Še to veselo novico vam povém, da po Istri se županije pripravljajo za dohod presvetlega cesarja in cesarice v Terst, da bodo prošnja Njih Veličanstvu položili, naj bi se osvobodila Istra dogane; to ne želi le gospôda, temuč tudi kmet, ker brez Tersta res biti ne moremo; upam tedaj, da bo prošnja uslišana, ker se bo iz Rovinja poseben odbor kupčijske zbornice za to milostivemu cesarju poklonil.

Novičar iz raznih krajev.

Kar se tiče kronanja presv. našega cesarja, od kterege se je jelo pogostoma po časnikih govoriti in ga je omenil unidan tudi „novičar“, piše neki dopisnik iz Dunaja v „Allg. Zeit.“, da ne bo pred, dokler niso prihodnje ustave vseh dežel cesarstva gotove, to pa še ne bo tako kmali. Nekdaj je bilo kronanje avstrijskih cesarjev drugače in cesarji so bili kronani za kralja ogerskega na Ogerskem, češkega v Pragi itd.; sedaj bo cesar na Dunaji kronan za celo cesarstvo, različne dežele pa bojo pri ti svečanosti nadomestovane po svojih časnikih in poslancih. —

*) „Fianona“ iz talijanskega „figlia e nona“, to je, hči in babica, ktere dve podobi le samo z glavama se še dandanašnji vidite na nekem starem zalizanem kamnu, ki je zunaj mestica na mestnici v zid vzdán; skušal sem že večkrat spodej izklesane čerke posneti, pa ne vém, ali bo šlo ali ne. To mora silo stara stvar biti. Je pa Plomin malo mestice s ces. pošto, 4 ure od Pazina proti Reki, četert ure zgoraj morja in njegove luke. Pis.

Vsled nekega primerljeja je c. k. ministerstvo za nauk in bogočastje predstojnikom ljudskih šol vediti dalo, da nima navade, bukev za učiteljske knižnice posebno priporočati, da pa želi, da bi se pri ti naberi po tistih vodilih ravnalo, ktere šolski zakonik predpisuje zastran izbere šolskih premij. — Že spet se je strašna nesreča pripetila, ker so se 24. dan pr. m. otroci nečimerno z vžigavnimi klinčki zraven nekega poda v Tapolci igrali; 356 hiš in družih poslopij je pogorelo; škoda je cenjena na 200.000 gold. Naj bi hišni gospodarji in gospodinje to nevarno netilo spravljali otrokom spod rok kot mišico! — O napolitanskih zadevah ni še zmiraj nič gotovega, tolikanj več pa je govoríc. Tako na priliko se sedaj govori, da berž, ko pridejo angleške vojne ladije pred Napolj, bo kralj s posebnim razglasom prosil Evropo za presojo in se podal v Gaeto, kjer bo obdan s 40.000 naj boljšimi vojaki pričakoval konca pravde; poglavno mesto se bo izročilo varstvu policije in švajcarske armade, ki se bo uselila na gradu; vojne ladije se bojo spravile v luko in luka se bo zagradila. — Iz Španjskega se je z malo besedami novica zvedila, da je 6. dan t. m. maršal Narvaez v Madrid prišel. Kar je kraljica 26. dan p. m. prejela od Napoleona lastno-ročno pismo, v katerem ji živo priporoča, naj se nikar ne dá zapeljati po starokopitnežih, ker bi ji potem utegnila žugati velika nevarnost, spet véje bolji veter za O'Donela, kteremu je Narvaez naj mogočniši tekmeč. — Spet se sliši, da je telegrafen ukaz iz Londona napolil 3 angleške parobrode in 6 ladjic s kanoni na černo morje, tudi nekoliko francozkih ladjic se ima povratiti na to morje, — pravijo zato, ker pravda z rusovsko vlado zastran Kačjega otoka in Bolgrada, kterege noče odstopiti Moldavi, še ni poravnana. — Časnik „Nord“ razgláša pismo turške vlade do svojih poročnikov, v katerem razlaga, da izlivi Donave v černo morje, „Delta-izlivi“ imenovani, so njeni, ne pa, kakor se od drugih strani terja, da bi spadali pod kakošno drugo oblast. — V Londonu še zmiraj ropotajo za zedinjenje Moldave in Valahije v eno državo — Gledé na vse te okoljšine ni tedaj čuda, ako se govorica čedalje bolj ponavlja, da rusovska vlada nasvetuje drugi shod vladnih pooblastencov v Parizu, v katerem naj se rešijo vse še ne dogotovljene homatije. — Car Aleksander je 4. dan t. m. prišel nazaj v Petrograd, obhajaje slovesen uhod. — Iz Waatlada v Švajci se sliši, da tako zlo pomanjkuje učiteljev v ljudskih šolah, da veliko šol zapertih stoji. Čez 100 učiteljev, ki pri šolstvu niso mogli zavolj slabe plače in dragine živeti, je zapustilo učiteljski stan in se v službo k železnicam in drugam podalo, kjer lože izhajajo. — Naj večja dosihmal znana tiskarna mašina je v neki bukvtiskarnici v Filadelfii v Ameriki; ima 12 valjarjev (cilindrov), s kterimi vsako uro natisne 60.000 pol, tedaj v eni minuti 1000. — Tako pravijo Amerikanci; ali je resnica, bi ne hotli glave staviti. — Če bi po glavi nekega francozkega štatistikarja šlo, bi se mogle tudi vse muhe pokončati, da bi se cena sladkorja (cukra) znižala. „Muha — pravi ta štatistikar — je vsa mertva na sladkor in — ne vémo kako je ta mož vse muhe na Francozkem soštel! — polizejo čez 52.347 kilogramov cukra na leto“.

Rožica v dolini.

Rožica vesela
V dolini je cvetela,
Zibala v vetru se.

Solnce spet je vstalo,
Čez dol in log sijalo,
Studenec vrel glasno.

'Z ula pribučala
Bučelica je mala,
Méd vzela roži je.

Rožica pa véla
Ni bila več vesela
Vse svoje žive dni.

Rožica vesela
Je veneti začela,
Obesila glavo.

'Z ula pribučale
Bučele, se smejale
Ubogi rožici!